

Velkommen til JORVIK

York erfarte på 1970-tallet en periode med vekst og gjenutvikling. Gamle bygniner ble revet ned for å møte de nye kravene til Yorks innbyggere, virksomheter og turister. I 1972 ble York Archeological Trust etablert som en selvstendig veldedighet for å hjelpe med å bevare og tolke de arkeologiske funnene som kom fram i lyset. Alle 2000 år som vi har kjennskap til av Yorks historie, kommer fram i de arkeologiske restene som blir funnet, og funnene går så langt tilbake som en festning fra den romerske perioden. Under alle disse historiske jordlagene ligger bevis for menneskelig aktivitet i den forhistoriske perioden.

En av de første utgravingene utført av York Archeological Trust var en dyp, smal grøft i kjelleren av Lloyd's Bank, Pavement, i løpet av bebyggelsen av et nytt bankhvelv. Utgravingen viste at arkeologien i denne delen av York har overlevd til en stor grad og er fantastisk godt bevart på grunn av våte og anoksiske jordtilstander. En komplisert rekkefølge av arkeologiske lag oppsto. Noen av disse viste fram tau- og trebygninger som stammet fra Yorks anglo-skandinaviske tidsepoke, en periode som varte i omtrent 200 år, som begynte med byens fangenskap av en vikinghær i 866. Viktigheten av disse funnene ble fort oppdaget: ingen trebygninger fra denne perioden har overlevd andre steder i England.

Da Yorks kommunestyre startet en gjenutvikling av området rundt Coppergate tidligere brukt som Craven's godtefabrikk, flyttet York Archeological Trust inn og tok for seg en seksmåneders utgraving, i viten om at flere anglo-skandinaviske rester mest sannsynlig ville bli funnet. På grunn av mengden og kvaliteten av disse restene, ble utgravingen utvidet til å omfavne én kvadratkilometer i sentrum, og holdt på over en periode på fem år, fra 1976 til 1981. I løpet av den tiden fant arkeologene flere trebygninger, som noen steder hadde overlevd med en høyde på to meter, avfall og toaletter fra vikingtiden og individuelle artefakter som ga bevis for masse forskjellige typer huslige og industrielle aktiviteter i tillegg til handelskontakter fra hele vikingenes verden. På et mikroskopisk nivå inneholdt jordprøver plante-, pollen- og insektrester. Den arkeologiske uthenting av informasjon inkluderte 11 000 tegninger av arkeologisk art, 12 tonn med jordprøver, 230 000 pottebiter og 4,5 tonn dyrebein. Alt dette har vært tilgjengelig for forskere siden da, og det hjelper virkelig vår forståelse av vikingetiden i England.

JORVIK

VIKING · CENTRE

Over 500 000 mennesker kom for å se Yorks «viking-utgraving», og de fikk se arkeologer jobbe fra spesielle plattformer for seere. Interessen for området og ideen om å bevare arkeologien i området var så stor både offentlig og i media, at området ble et sted fast åpent for besøkende. Stedet skulle ta plass i kjelleren under det nye Coppergate-kjøpesenteret. I tillegg til å stille fram funn fra Coppergate, søkte JORVIK Viking Centre etter å gjenskape bylandskapet som York var i vikingtiden, slik at besøkende kunne forestille seg å leve i et slikt samfunn, hvor alt var basert på detaljerte kilder funnet etter utgravingen. Denne veldig innovative tilnærmingen startet rekonstruksjonen av husene og verkstedene fra vikingtiden på nettopp de tomtene de pleide å være på, befolket av mannekenger i kostymer fra vikingtiden, med omgivelsesrike lydklipp med folk som snakket norrønt, ett av språkene som tenkes å ha blitt snakket på den tiden. Store krav ble lagt inn i det å skape autentisitet, og spesialisttekkere, -pottemakere, -seilmakere, -utstoppere, -sølvsmeder, -trekuttere, -bøkkere og -lærarbeidere jobbet sammen med et design- og konstruksjonslag. Én av de mest feirede karakteristikkene til JORVIK var dets bruk av syntetisk lukt for å skape en lukt som ga inntrykk av et miljø med metallarbeid, matlaging og avfallsgrøfter. Denne teknikken har senere blitt imitert, og bruken av lukt er nå kjent som en bevist måte å gjøre museumsbasert læring lettere å huske.

JORVIK åpnet først i 1984, og i dets første åpne år kom det rett under 900 000 besøkende. I mer enn 30 år har den vært én av Yorks mest suksessfulle turistattraksjoner, og dens påvirkning på offentlig syn på arkeologi og vikingetiden har vært gjenskapende.

Jim Spriggs

Jeg ankom York en grå oktoberdag i 1972 for å innta min stilling som forvalter på det nylig grunnlagte York Archeological Trust, med veldig lite innsyn i hva jeg kunne forvente meg. Jeg var kjent med utgraving, ettersom jeg hadde erfaring med det fra før, men det jeg ikke hadde erfaring med var hvordan man skulle sette opp et laboratorium, og jeg hadde nesten ingen anelse om hvordan jeg skulle bemanne og holde et slikt gående. Ved ankomsten hadde jeg ikke noe sted å bo eller jobbe. Men innen et par uker hadde jeg en koselig hybel var installert i en trivelig liten krok i kjelleren i Yorkshire-museet som jeg delte med museumsteknikeren. Den første "labben" ble utstyrt med en blandet sammensetning av utstyr og glass, hvor noe av det viste seg å være fra kjemilabben for medlemmer av det gamle Yorkshire Philosophical Society, som fantes på Yorkshire-museet før, så utstyret var mest sannsynlig fra før år 1900!

Min første permanente forvaltningslab besto av to små kjellerrom på St. Mary's Lodge i Marygate, som var mørke, klamme og utsatt for flod. Men jeg, og min gradvis voksende mengde ansatte og studenter, greide å overleve der nede i nesten åtte år. Utstyret hadde vi tiggert og lånt oss til fra flere steder, inkludert noen nydelige mahognibenker opprinnelig fra matavdelingen på Woolworths, men som vi fant i de gamle slakterbygningene i Fishergate som var ved å bli nedrevet.

En stor andel av funnene som fikk et nytt hjem i labben var ikke umiddelbart gjenkjennelige eller pene, siden mye av det var deler av nedbrutt jern. Nesten fra dag én grunnla vi prinsippet om at det skulle bli gjort en røntgenanalyse av hver bit nedbrutt jern for å kunne identifisere dem. Vi visste at sykehusene brukte feil type metall i røntgentestene sine, så i et par år ble alt tatt med via tog til Ancient Monuments Laboratories i Savile Bow, London, for å bli røntgentestet med deres industrielle utstyr.

Overfloden av vann på Coppergate forårsaket at det opprinnelige treverket og flettverket med påklint leire som sto på funnstedet i vikingperioden, overlevde. Sannelig begynte de ikke å komme fram etter bare dager med arbeid, og vi visste øyeblikkelig at vi hadde funnet noe av særlig arkeologisk viktighet. For meg ble spenningen en anelse dempet da det gikk opp for meg at jeg var hovedansvarlig for å se til dette treverket, både på funnstedet i løpet av utgravingen, og ved løfting og lagring, i tillegg til når vi skulle forvalte det permanent.

JORVIK

VIKING · CENTRE

Det var lite erfaring innad i Storbritannia på det tidspunktet når det gjaldt store mengder vannskada materialer med tanke på løfting, men sunn fornuft fortalte oss at vi trengte mange tanker til å oppbevare alt i, støttet opp og pakket inn for å unngå skade, og under vann. Så vi begynte å bygge tanker av tre dekket i plastikk, så brukte vi fiberglass og så til sist, for det store treverket som var over en meter i lengde, fikk vi bruke en gigantisk utendørs betongdekket krigsreservetank på Clifton Aerodrome. Det var en gammel, bensindrevet krigsbrannpumpe for nødstilfeller på funnstedet, noe som ble veldig nyttig når vi trengte å pumpe ut tusenvis av liter ut av tanken for rengjøring og opprettholdelse, eller (mye senere) for utvelgelse av treverk til forvaltning.

I 1980 leide vi ut deler av det gamle York Art College i Galmanhoe Lane, Marygate. Disse to forfalte bygningene ble renoveret til nye, målretta labber og verksteder for alt av YATs forvaltningsarbeid i flere år framover. Naboen var vår "lab for vått tre", komplett med en nymoderne frysetørker og tre store, loddrette varmetanker som var etter vår egen design. Endelig kunne vi begynne å faktisk behandle Coppergate-treverket, hvor vi fulgte en planlagt 18 måneders syklus ved å bruke vannoppløselig vokspolymer, polyetylen glykol. I den allmenne labben kunne vi begynne å jobbe med opptak, rensking og stabilisering av de mange tusen artefakter fra Coppergate og andre funnsteder i York.

Jeg blir noen ganger spurt om hva det mest spennende øyeblikket eller funnet i min karriere er. Det mest spennende objektet jeg har hjulpet med å grave ut og forvalte var helt definitivt den engelske hjelmen i Coppergate, funnet av en mekanisk utgraver i begynnelsen av konstruksjonen av det som skulle bli Jorvik, i 1981.

Julian Richards

Innen utgravingen hadde nådd jordlaget fra vikingtiden, var funnstedet allerede veldig dypt, og en elektrisk bømteheis ble brukt for å fjerne jord. Vinsjen hadde kroker som man kunne feste fire bømter på om gangen, og det var jobben til en av de sommerfrivillige å feste en av krokene til buksebeltet sitt, selv om det første vi fikk høre var ropene hans da han ble skutt flere meter opp i luften, som en sirkusartist. Han landet til slutt trygt på jorden igjen.

På et tidspunkt fikk noen av fengselsfangene på Askham Bryan Open Prison lov til å jobbe med

JORVIK

VIKING · CENTRE

utgravingen, hvor de hjalp med noe av det manuelle arbeidet. En morgen viste det seg at de hadde ferdigheter som det var praktisk å ha. Funnstedet var stengt med en hengelås på hovedporten, og på den dagen hadde Richard Hall, funnsted-direktøren, glemt nøklene sine. Hele utgravingsgruppen ventet utenfor, og Richard begynte å bli veldig sint på seg selv for å ha mistet arbeidstimer og var ved å dra hjem og finne nøklene. En av fengselsfangene, derimot, fortalte ham at han ikke skulle bekymre seg og satte seg på huk foran porten - på mindre enn ett minutt hadde låsen blitt åpnet og porten var åpen.

Richard Hall hadde en vane for å gå en spasertur på funnstedet mot slutten av hver arbeidsdag, for å få en oppdatering om progresjonen fra alle utgravingsassistentene, og han skrev dette inn i funnsted-dagboken sin. Jeg var i gang med en utgraving av forsiden av en leiegård på det tidspunktet, og jeg jobbet meg stødig ned gjennom de skjøre jordnivåene. Richard stoppet opp ved siden av meg og spurte om en oppdatering. Jeg begynte å fortelle ham om nivåsekvensen, men så oppdaget jeg at han stod på en platebrosje i tinn fra vikingtiden som nettopp hadde kommet til overflaten. Den overlevde å bli stått på, og nå er den på utstilling i Jorvik-museet, minus et hakk i kanten, hvor Richard hadde hvilt støvelen sin.

Coppergate er det rikeste arkeologiske funnstedet jeg noensinne har jobbet på. Jordnivåene i forsiden av leiegårdene var fylt med funn, og nesten ikke en eneste dag passerte uten en ny oppdagelse - mynter, deler av remmer, brosjer, i tillegg til alt treet og avkutt av lær. Det er ikke meningen at arkeologer skal bruke så mye tid på objekter, men det er vanskelig å ikke bli spent av å finne noe nytt hver dag som har ligget begravd siden det ble mistet av en av handelsmennene eller stoffarbeiderne i Coppergate.

Å jobbe på Coppergate var en fantastisk lærlingjobb for en spirende arkeolog. Den skjøre stratigrafien i gaten foran leiegårdene var utrolig. Gulvlagene av mudder, leire og aske var kun centimetre tykke, men de fortalte en historie om hvordan verkstedene ble tatt i bruk. De krevde nøye stratigrafisk utgraving, og for å gi mening til dem, måtte du forstå hva som skjedde. Av denne grunn ordnet Richard Hall slik at det ble én ansvarlig utgravingsassistent per leiegårdsutgraving som han holdt i de områdene de ble tildelt. I vinteren 1979-80 hadde jeg den æren å få bruke flere måneder på én av leiegårdene, hvor jeg gradvis skrelte av lag rundt et metallbearbeidende ildsted som hadde blitt brukt for støping av edle metaller. Jeg plasserte en seksjon i midten av ildstedet og tegnet hvert lag etter hvert som de ble fjernet. Den siste seksjonen, basert på tegningen min, ble publisert i den siste Coppergate-rapporten.

JORVIK

VIKING · CENTRE

En av de gjenblivende minnene for graverne var den kraftige lukten fra de mange latrinehullene fra vikingtiden, som ble gjenskapt i Jorvik. Når lokket hadde blitt fjernet, luktet latrinehullene ofte vondt som om de hadde blitt fylt samme dag. De av oss som tar en tepause hos Greggs i ny og ne for å hamstre inn pølseruller og kjeks, får ofte noen rare blikk, selv om serveringen kommer fort.

Neil Rogers

Jeg ankom Coppergate i 1979 som en 18-åring, etter nettopp å ha fullført videregående skole og sikret meg et arkeologistudium i Durham. Hvordan bedre starte det nye året enn å bruke to måneder på å grave på det kjente Coppergate-funnstedet?

Det var virkelig en øyeåpner! Størrelsen og dybden på funnstedet var utrolig, med metall som støttet opp på sidene og en haug av aktivitet inni.

Jeg husker spesielt en gruppe i bunnen av funnstedet som brukte rotøkser langs en bred overflate og nynet musikken fra Robinson Crusoe!

Jeg styrte den mekaniske heisen som løftet bøtter med jord opp og helte jorden i trillebærer som ble fraktet til søppelhaugen. Det var en hard jobb, og jeg var ikke akkurat vektløfter!

En dag poengterte jeg til en av de overordnede at det var en del av en læsko som stakk ut av en loddrett seksjon. Og nei, jeg fikk ikke lov til å dra den ut - de loddrette seksjonene var de viktigste!

En gang mens jeg gravde i en av de flettverksdekkede hullene på en varm julidag, kjente jeg lukten av råttent, vannete organisk materiale - mest sannsynlig bæsje. Lukten gikk ikke bort!

Jeg satte spesielt pris på det internasjonale aspektet, gruppeaktiviteten og alle de hyggelige folkene!

Jeg ble venner med folk i alle aldre fra både Sverige, Danmark og USA. Coppergate resulterte i flere langvarige forhold og ekteskap, og jeg møtte min framtidige kone der! Coppergate handlet ikke bare om å gjøre fantastiske arkeologiske oppdagelser!

Nicky Rogers

Til tross for min manglende erfaring, var det tydelig at alt på Coppergate var overlegent. Jeg husker at vi fikk bedre betalt, utstyret var virkelig bra - inkludert mekaniske heiser som fjernet trillebærer med avfall, som virkelig var nødvendig på grunn av dybden i utgravingen, men som fortsatt virket utrolig! - og av alle utgravingene jeg har vært på, var boligavtalen uten tvil den beste.

Jeg begynte med å jobbe bakerst på funnstedet, men etter et par uker ble jeg flyttet til forsiden, hvor jeg jobbet med en av leiegårdene; det var bygningsrester av tre rundt sidene og en stor mengde buskas på gulvet som det tok lang tid å avsløre. Nå og da kom Richard Hall forbi for å se hvordan det gikk - hans hyppigste instruksjoner til meg var: "Hold det treet vått!" Dette området var ved siden av en offentlig fotgjengersti hvor besøkende kunne høre på en forhåndsinnspilt fortelling om bakgrunnen til utgravingene, spilt inn av Magnus Magnusson - det tok ikke lang tid før mange av oss kunne ordene utenat!

Jeg husker ikke å ha funnet mange artefakter i løpet av tiden min på funnstedet, bortsett fra noen metallstykker som mest sannsynlig var plateavkutt fra metallarbeid; noen av artefaktene vi fant ble tatt til en brakke på funnstedet hvor de ble registrert i funnboken, hvorav noen av dem har blitt brukt i min neste karriere på YAT som artefaktforsker!

Jeg tilbrakte seks uker på Coppergate, og det var en flott opplevelse. Utenom gravingen ville Richard Hall noen ganger gi oss forelesninger, og vi hadde også en én-ukes-tur til Ribbleshead for å se et langhus fra vikingtiden. Å jobbe med utgravinger er en veldig sosial erfaring, og man finner seg ofte venner på utgravingene; i mitt tilfelle møtte jeg også min framtidige ektemann! Ni år senere ble jeg valgt ut til posten som artefaktforsker på YAT og vendte tilbake til York i 1988, og siden da har jeg jobbet som arkeolog her i byen.

Peter Addyman

Én av de første utgravingene som York Archeological Trust gjennomførte var under Lloyds Bank i Pavement, nær Coppergate. Kilder fra denne utgravingen antyder at vikingtiden var en periode hvor denne delen av York sentrum først ble startet og utviklet. I tillegg viste de at restene var mirakuløst godt bevart, med trebygninger, tekstiler, lærarbeid, til og med planterester, koprolitt fra mennesker og insekter - alt bevart i gjenkjennelig form etter 1100 år.

JORVIK

VIKING · CENTRE

Utgravingen på Lloyds Bank Pavement viste at mer omfattende utgraving i dette området kanskje kunne gi oss Storbritannias første detaljerte innsikt i en stor vikingby, med vikingbygninger, levesett og vikingenes bidrag til urbaniseringen av York.

Da gamle Cravens Sweet Factory ble brutt ned i Coppergate i midten av 1970-tallet, viste prøveutgravinger øyeblikkelig at det var rester fra vikingtiden under kjellergulvene i de gamle bygningene på tomten. Til alles overraskelse ble det funnet trebygninger som sto to meter høye, perfekt bevart, snekkerens detaljer intakt. Inni og rundt bygningene begynte det å bli funnet ting som ikke ble ansett for å være normale funn på arkeologiske funnsteder: pottebiter, dyrebein, små metallobjekter, osv., men også en rekke objekter som aldri hadde blitt sett før - ting laget av tre, tekstil og lær - til og med silke, metallobjekter i overraskende god bevaring, jernobjekter som nesten ikke hadde rustet, bronseobjekter fortsatt ikke nedbrutt og fortsatt skinnende.

På Coppergate var det øyeblikkelig tydelig at dette var en fantastisk mulighet til å lære om den formative perioden i britisk liv, gjenfødselen av byene etter den romerske perioden. Her kunne vi for første gang se hvordan bybyggerne i York, en blanding av angelsaksere og vikinger, levde, tjente pengene sine, bygget hjemmene og butikkene sine og etablerte kommersielle tradisjoner som fortsatt blomstrer i York, på samme flekk land, over 1000 år senere.

Disse virkelig fantastiske funnene imponerte noen virkelig fantastiske mennesker, som ga støtten sin til en pengeinnsamlingskampanje for å hjelpe med å utføre den omfangsrige utgravingen på Coppergate. Magnus Magnusson, den gang en av de mest kjente britiske TV-personlighetene, vert på BBCs Mastermind, ledet kampanjen. Prinsen av Wales sa seg enig i å være med på å beskytte området, og så ble også Dronning Margrethe av Danmark, Kong Carl XVI Gustaf av Sverige, Kronprins Harald av Norge og presidenten av Island med, alle engasjerte for å lære mer om vikingenes bidrag til opprinnelsen av moderne europeisk liv.

Fire lange, trange jordstykker som gikk fra Coppergate ned mot River Foss ble delvis eller fullstendig utgravd. Butikker og arbeidsbygninger ble funnet i nærheten av forsiden av moderne gater – hvor deres etterfølgere fortsatt var helt til rett før gravingen begynte. Bak dem fant vi hager, mindre bygninger, avløpsbrønner, søppeldynger og latriner for søppel (søppelet holdt seg som regel i nesten perfekt stand, avføring og alt).

JORVIK

VIKING · CENTRE

Vi trengte en stor gruppe gravere for å utføre jobben. Studenter fra hele verden tok del i den 5 ½ år lange utgravingen, hvor mange endte opp blant verdens mest utnevnte arkeologer. Sent i utgravingen begynte oppdagelsene å få så mye offentlig interesse at det travle utgravingsområdet ble åpnet offentlig. Gangstier rundt utgravingene gjorde slik at folk kunne se oppdagelsene mens de skjedde, mens automatiske opptak med kommentarer forklarte hva som skjedde. Nesten en million mennesker kom og besøkte funnstedet, og inngangsavgiften gjorde at vi fikk råd til enda mer utgraving.

Hva var de mest minneverdige funnene? Det er vanskelig å velge når det var 39 000 av dem ... men en sammenklemt bikube, komplett med godt bevarte bier inni, er noe av det som sitter igjen i minnet. Alle de forskjellige kildene som handlet om myntproduksjon, inkludert de utrolig sjeldne soklene for produksjon av vikingmynter, og prøveproduksjon med blymynter med forskjellige sokler, åpnet et vindu for handel i vikingtiden.

Hva var den mest minneverdige dagen? Det var nok etter hovedutgravingen ble avsluttet, og funnstedet holdt på å bli utviklet, da den kjente Coppergate-hjelmen ble funnet, etter min mening den mest utmerkede angelsaksiske hjelmen noensinne oppdaget, og definitivt den best bevarte.

Russell Marwood

I 1981 var jeg en 20 år gammel gutt som lette etter en job. Jeg hadde gått fra videregående skole i York med kvalifikasjoner innen byggingskonstruksjon men sleit med å finne en jobb som bygningsplanlegger.

Jeg ble fortalt at jeg ville miste trygdepengene mine hvis jeg ikke møtte opp på "jobbintervjuer" som Department of Health and Social Security (DHSS) hadde satt opp for meg. Som konsekvens av dette møtte jeg opp på Aldwark-kontoret i York Archeological Trust rundt begynnelsen av april 1981.

Jeg kunne ikke engang stave til arkeologi. Jeg trodde det bare var buskehatter og skjegg. Det hjalp ikke da jeg gikk på intervjuet og faktisk så en mann med skjegg, shorts, sandaler og en sjaskete solhatt. Lite visste jeg at denne mannen kom til å starte en karriere for meg som, i sitt høydepunkt, endte opp med at jeg gravde fram den fjerde, og én av de best bevarte, saksiske

JORVIK

VIKING · CENTRE

hjelmen noensinne funnet i dette landet. Den skjeggete mannen var faktisk Dr. Richard Hall, direktør for utgravingene på Coppergate.

Jeg har mange varende minner av Richard Hall. På intervjuet spurte han meg hva jeg var interessert i, og etter å ha svart historie, nasjonale hesteløp og cricket, spurte han meg om jeg ville spille cricket for YAT. Jeg svarte spøkende, "Gi meg en jobb og jeg skal spille for deg ...". Richard svarte, "Jeg henter deg torsdag kveld for en kamp på universitetet i York, og så starter du på jobben følgende mandag ...". Han gjorde som han sa, og jeg gjorde som jeg sa.

På intervjuet ble vi satt opp på rett linje for en inspeksjon utført av Richard. På dette tidspunktet holdt YAT på å grave hvor militærmuseet står nå på Tower Street, og Richard fordelte oss på de to funnstedene på Tower Street og Coppergate. Jeg ble sendt til Coppergate, hvor jeg startet det første av det som skulle bli 35 år i tjeneste hos YAT. Det var enten det eller det faktum at Richard ville ha meg på funnstedet for å holde meg på cricketlaget sitt!

Min første jobb på funnstedet besto av å tømme bøtter. Jeg var en av de større karene på funnstedet og jeg måtte løfte fulle, og ikke minst tunge, bøtter med avfall opp fra funnstedet til gangstien og så plassere dem på en heis som førte dem til stedet hvor de ble tømt inn i en lastebil. Dette ble da transportert og helt ut på en søppeldyngge. Vi fant også masse ting på søppeldynga!

Vi pleide å jobbe fra 8 til 16.30 mandag til søndag på funnstedet i løpet av sommermånedene. Det var for å gi oss mulighet til å gi tid til alle studentene som ville være med å grave om sommeren, og til å få jobben gjort i tide.

Én historie som ligger spesielt tydelig i minnet er da vi måtte fjerne et skjelett fra funnstedet og, etter å ha fjernet jord fra de utgravde beinene, prøvde å tørke de rene beinene ved å legge skjelettet i kjelleren som vi brukte til papirarbeid og som ly under snøstormer. Forresten: KUN snø og tilfeldige regnstormer stoppet utgravingen, ingenting annet.

Richard Hall pleide å ha et uttrykk om regn forresten. "Det regner, det plasker, det er på tide at vi gryter vasker!" Han var full av sånne. Kirken på andre siden av gaten pleide å kime klokkeslettet, og når klokken slo 8 ville han på de tre siste slagene si "Mediter, vandre omkring, og grav ut!" (Meditate, perambulate and excavate!)

JORVIK

VIKING · CENTRE

En dag kom en ung politimann til funnstedet for å fortelle oss at vi ikke burde la melkeflaskene våre stå på funnsted-utgangen lenger. Richard insisterte på å se alle besøkende, så den unge karen ble vist ned til kjelleren. Da fikk han se skjelettet, fint lagt fram med én arm bak hodet sitt og den andre ved hoften. Det var sånn den ble funnet på Coppergate forresten. Uansett, han var tilbake ved sine fulle fem etter en flaske luktesalt hadde blitt viftet rundt under nesen hans! Han var overbevist om at han hadde funnet et mordoffer.

Vi pleide å besøke et lokalt vertshus hver lunsj hvor bartenderen, Geoff, ikke lenger blant oss, pleide å la oss spise smørbrødene våre bakerst i baren så lenge vi tok en shandy med dem. Han pleide å bytte ut gulvteppene som lå under benkene og ta fram de gamle, skitne teppene som vi kunne tråkke på med de skitne støvlene våre. Når vi gikk ville han putte teppene tilbake der de lå.

Vi pleide å spille av fra Geoffs jukeboks hele tiden og vi har på en måte dedikert en egen sang til Coppergate: "In Thoughts of You" av Billy Furry. Jeg får fortsatt et smil om munnen hver gang jeg hører den og tenker på alle de gode øyeblikkene jeg hadde på Coppergate.

JORVIK

VIKING · CENTRE

P1 –

JORVIK – VIKINGBYEN

«Byen York er hovedstaden for hele Northumbria-folket ... Byen er mer stappfull enn man kan forestille seg og beriket av skatter fra handelsmenn som kommer fra alle steder i verden, men mest av alt fra det danske folk.»

Life of St Oswald, Byrthferth of Ramsey, 971-2 EVT

P1a –

Innen år 900 var Jorvik en blomstrende by med mye produksjon og vide spenn for handel.

York ble etablert av romerne og er bare 60 km fra elvemunningen Humber, som er koblet sammen med elven Ouse som går til Nordsjøen. Denne innlandshavnen hadde god kobling til Europa og slik ble det en viktig erobring for vikingene fra Skandinavia.

Utgravingene på Coppergate viste at York i løpet av vikingperioden ble utvidet betraktelig, både med tanke på størrelse, kultur og estetikk, og det ble et sentrum av økonomisk viktighet.

Innen 1066 bodde 15 000 eller flere mennesker i Jorvik og utgjorde Englands andre største by.

P2 –

BEKLEDNING OG SMYKKER

Vikingene viste statusen sin gjennom bekledning, smykker, våpen og hesteutstyr.

Overdådige tekstiler, som silke fra sentral-Asia eller det østlige Middelhavsstrøket, ble ansett som luksusvarer som kan ha blitt gitt som betaling eller gaver. På den andre enden av den sosiale skalaen lagde folket i Jorvik sine egne klær fra start til slutt.

JORVIK

VIKING · CENTRE

Klestilbehør, som spenner, brosjer og beltepassformer ble laget på Coppergate og brukt av folkene som bodde der. Noen av disse objektene reflekterer stilene og dekorasjonen fra steder som Irland og Skandinavia.

Ordinære mennesker gikk over alt, så ridningsutstyr som ridesporer viste rang og autoritet.

P3 –

SKO OG TILBEHØR

Jorviks lærarbeidere lagde mye diverse inkludert sko, støvler, belter, spenner og sverd- og knivhylser.

Nesten 300 glass-, revir-, bein- og ravperler har blitt funnet her. De fleste av glassperlene er av én farge – blå, grønn eller gul. Noen er flerfarget. Smykker hadde perler med forskjellige former, størrelser og materialer.

Nøkler ble hengt fra belter hvis de ble brukt, eller fra ovale brosjer som ble satt i par, sammen med honingsteiner brukt for å gjøre knivblader skarpe. Nøkler ble ofte bært av kvinner for å vise fram statusen deres.

Rike menn og kvinner fra vikingtiden brukte ofte ringer. Sølv- eller gullringer kunne ha blitt nedsmeltet eller, hvis verdifulle, arvet.

P4 –

HELSE OG HYGIENE

«... for de var vant til, etter moten i sitt eget land, å børste håret sitt hver dag, å bade hver søndag, å skifte klærne sine ofte og sysselsatte seg med mange slike unødige enheter»

John fra Wallingford skriver i det 13. århundre om vanene til vikingene i Storbritannia.

JORVIK

VIKING · CENTRE

Mange bein- og revirkammer ble funnet på Coppergate. De ble laget av flere forskjellige materialer og tok mye tid å lage. Disse objektene var verdifulle eiendeler, noe vi ser etter å ha funnet revir-etuier til kammene også.

Pinsetter har nesten ikke forandret seg fra romersk tid til i dag. I vikingtiden ble de tatt med rundt på belter eller festet til brosjer, sammen med Q-tips og neglefiler.

P5 –

MILJØMESSIG PÅVIRKNING

Kilder som pollen, kornrester, rester av menneskelig avføring, eggeskall og fisk- og dyrebein kan hjelpe oss å forstå forholdet vikingene i Jorvik hadde til miljøet sitt.

En stor kilde til rester av menneskelig avføring ble funnet ikke så langt fra Coppergate, og den inneholdt mange parasittiske tarmormer. Disse ormene blir ofte funnet i et menneskets tykktarm.

Fiskebein viser hvordan folk påvirket fiskebestanden i elvene sine. Tidlig ute spiste Jorvik-folket for det meste elvefisk og noe sild fra Nordsjøen. Stikkprøver viser at lokale elver senere ble mer forurenset, siden folk begynte å spise mye mer sild.

Bitene med eggeskall funnet i Coppergate-jord viser at vikingene spiste gås og andeegg.

P6 –

JORVIK-FOLKET

Jorvik var på 900-tallet et travelt sted med folk fra hele vikingenes verden for å besøke, handle og bosette seg. Det var et flerkulturelt samfunn. Folk hadde forskjellig utseende, språk, religion og eiendeler.

En grav funnet i York var den av en gammel mann, kanskje i 40- eller 50-årene sine, hvis ansiktstrekk viser bevis for afrikansk eller blandet rase.

JORVIK

VIKING · CENTRE

Slaveri fantes i vikingtiden. Ulster-annalene viser at i år 821 ble Howth, på bukten til Dublin, angrepet og «en stor skatt i form av kvinner ble tatt med videre», mens The Life of Findan hinter til at folk ble solgt som slaver til vikingkoloniene i Storbritannia.

Mange språk ble snakket i Jorvik, inkludert engelsk, norrønt, frisisk og keltiske språk som gammelirsk og kanskje også gammelwalisisk. De som var i kirken snakket også latin. Mange eksotiske språk ble også snakket av handelsmenn fra de muslimske delene av verden.

P6a –

KVINNEN I COPPERGATE

Kun to skjeletter fra vikingperioden ble utgravd på Coppergate. Den første, en kvinne, ble funnet i et grunt hull tett på elven Foss. Hun var over 45 år gammel da hun døde. En isotopisk analyse av tennene hennes viser at hun ble født i Skottland, Norge eller Sverige.

Hun var robust bygd, 159 cm høy og hadde en utspredd degenerativ leddsykdom. Dette maler et bilde om en liten, middelaldrende kvinne med tydelig halting som var avhengig av krykker på grunn av problemer med hennes høyre hofte.

Nå kan vi fullføre dette levende portrettet ved å bruke bilder fra CT-skanner og en analyse av hodeskallen for å gjenske ansiktet hennes.

P7 –

HANDEL OG REISE

Det å skape rikdom gjennom handel og plyndring, er en av de mest distinktive kjennetegnene ved vikingtiden.

Ettersom skip ble mer seilbare, skapte vikingene flere handelskoblinger ved noen ganger å bruke mellommenn til å bære produkter fra en side av vikingenes verden til den andre.

Silke og kauriskjell funnet i York avdekker handler med sentral-Asia og det østlige Middelhavsområdet i tillegg til Rødehavet. Den arabiske akademikeren Ibn-Fadlan forteller om

JORVIK

VIKING · CENTRE

vikingenes handelskoblinger med Bagdad, et stort sentrum for handel i den islamske verden, på 900-tallet.

Skandinavia og Nordatlanteren anskaffet hvalbein, hvalross-elfenbein og kleberstein. Lava-håndkverner kom fra Rhinland og rav kom fra det baltiske området.

Irland kan ha vært kilden til noen ringforma pins, i tillegg til slaver. Whitby-området, på kysten i Nord-Yorkshire, bidro også.

P7a –

HUS

Rett etter år 900 ble Coppergate delt inn i smale eiendommer. Små, enkeltetasjershus med hage ble bygget langs veien. De hadde jordgulv og stråtak.

Bedømmelse av treinger anslår at disse bygningene sluttet å bli brukt på et tidspunkt mellom år 955 og 960. Dette passer sammen med utvisningen av Eirik Blodøks, den siste vikingekongen i Jorvik.

Etter år 960 ble byggingsaktiviteten i Coppergate fornyet. I ny stil ble planker brukt til større grad og toetasjers bygninger ble satt opp. Alle bygningene hadde sunkne elementer som ble skjært inn i skråninger.

Noen av disse nye husene hadde plankegulv, men ingen ildsteder ble funnet. Strå ble fortsatt brukt til takene, selv om iallfall én bygning kan ha brukt torv og lyng. Tre-linede avløp ble laget slik at jordgulvene skulle holde seg tørre.

P8 –

MATLAGING OG SPISING

Undersøkelser av miljøet viser at vikingene i Jorvik ikke vanligvis vokste mat i sine egne hager, siden de da ville bli tråkket ned av dyr og dekket av søppel.

Analyser av jord i Coppergate har vist fytoliter (silikastrukturer i noe plantevev) i avlinger som hvete, bygg, rug og havre. Disse avlingene ble grodd utenfor byen men ble kvernet til mel hjemme.

Kveg og sauer ble avlet på landsiden og senere kjørt levende inn til Jorvik for å bli slaktet. Griser ble til større grad gitt til befolkningen i Jorvik and ble mest sannsynlig holdt i hagene deres. Høner og grågjess ble brukt for kjøtt og egg.

Pottefunn viser at folket i Jorvik lagde mat, siden fett, voks og oljer kan bli absorbert i leireoverflater. Én potte har vist rester av det som kanskje kan ha vært en god stuing med kjøtt og grønt.

P9 –

TEKSTILER

Spinning, veving og farging fant sted i folks hjem i Coppergate. Mens dette var en hjemmebasert industri, kan overskuddet ha nådd markeder utenlands.

Ull ble mest sannsynlig vasket inni huset, ettersom mye sauelus ble funnet. Tidlige vevstoler brukte sparkveker laget av leire, mens senere sparker brukte teknologi som hadde blitt introdusert fra utlandet.

Tekstiler ble farget ved hjelp av planter for å skape farger som rød, gul, blå og grønn. Hvitt lin vevet av grønnsaksfiber kan ha blitt brukt for å lage undertøy, hvor de fullførte produksjonen ved hjelp av linutjevnerne av glass.

JORVIK

VIKING · CENTRE

Den lille mengden silke funnet på Coppergate ble sannsynligvis importert langs russiske elver fra Midtøsten eller sentral-Asia til det så fant sin vei til Jorvik. Silken ble kuttet og sydd her for å lage hodeplagg og annen bekledning for folk av høy status.

P9a –

Við eld skal öl drekka
en á ísi skríða
magran mar kaupa
en mæki saurgan
heima hest feita
en hund á búi

*Ved elden øl du drikke,
og på is du skride,
merri mager kjøpe
og myrke sverd,
hesten heime feite,
og hunden i bui.*

- Hávamál

P10 –

FRITID OG MUSIKK

Skandinavia og Island har tradisjoner som er rike i sagafortelling, musikk og lyrikk. Funn fra Coppergate viser hvordan vikingene som bodde her kan ha tilbrakt fritiden sin.

Et sett med pannepiper, laget av buksbum, er det eneste eksempelet på et instrument fra vikingtiden. Den produserer en femnoteskala som går fra topp A til topp E.

JORVIK

VIKING · CENTRE

Mange skøyter i alle størrelser, laget av hestebein, har blitt funnet på Coppergate. Når elvene frøys, kan skøyting ha vært både en nyttig måte å reise rundt i tillegg til en hyggelig ettermiddagsfornyelse.

Brettspill var populære. En del av et brettspill laget av eik har blitt funnet, hvor vikingspillet Hnefatafl (eller «Kongens bord») kanskje ble spilt.

P11 –

TREARBEID

På grunn av den vannmetta, oksygenfrie jorden på Coppergate, greide mange treobjekter å overleve, selv om de egentlig skulle ha råtnet bort etter tusen år.

Skåler og kopper ble laget på en dreiebenk, og de ble for det meste brukt til spising og drikking. Noen av skålene ble tatt godt vare på, siden man kan se at de ble reparert når de ble ødelagt eller knust.

Tre kopper viser tegn til maling som dekorasjon. Det er tenkt at navnet Coppergate kommer av «gaten til koppemakerne».

Mye trearbeidsutstyr har blitt funnet. Noe som kan ligne et barberblad av jern kan ha blitt brukt for gjøre tønner eller bøtter jevnere i kantene.

P12 –

LÆRARBEID

Rester fra lærarbeid, sko og utstyr ble funnet flere steder på Coppergate. Det er mer bevis for slire- og skjedelaging på en spesifikk eiendom, noe som insinuerer at det er spesialistaktivitet som forekom der.

Tilgang til kuskinn var forholdsvis lett og kyrne ble slaktet på stedet. Lærbruning, ved bruk av avføring, fugleskitt og urin, kunne ha funnet sted, men ville ha laget en grusom lukt midt i byen.

JORVIK

VIKING · CENTRE

Lærarbeidere lagde sko i ulike stiler, inkludert enkle tøfler i tillegg til støvler og sko som ble knyttet eller festet med lærspenner eller vipper. De fleste skoene fra Jorvik er «dreiesko». Disse ble sydd sammen fra innsiden ut og så vrent sånn at de var rette.

P13 –

METALLARBEID

Smeder fra vikingetiden var mestere over sitt håndverk. De som lagde våpen, hadde den høyeste statusen, etterfulgt av smeder som lagde verktøy av høy kvalitet. Coppergate-smedene arbeidet med hammere, tenger og belger, hvor de lagde alt fra kniver, nåler og nagler til intrikat konstruerte hengelåser.

Jern ble smeltet for å produsere jernlegerte jernbarer utenfor byen. Disse barene ble fraktet til Jorvik, muligens via båt, og ble så solgt inni byen.

Smeder brukte også forskjellige typer jernlegering, inkludert stål, inni ett og samme objekt. Dette viser at de visste at forskjellige typer legering hadde forskjellige kjennetegn, som f.eks. at noen var hardere enn andre. Disse legeringene kan ha kommet fra forskjellige plasser eller blitt produsert av én person.

I denne perioden ble alle jernartefaktene smidd (varmet opp og hamret) i et ildsted. Bly, tinn eller bronse ble smeltet og helt i en form.

P14 –

MYNTER OG HANDEL

Vikingverdenen hadde en sølvbasert økonomi. Mynter ble utvekslet hele eller kuttet opp. Metallstykker, smykker og plater ble også brukt.

Alt sølvet trengte å bli målt opp veldig nøyaktig. Små vekter har blitt oppdaget på Coppergate, hvorav to mest sannsynlig var del av et sett fra Skandinavia. Denne typen vekt var del av en standard måleform som ble brukt i hele vikingverdenen.

JORVIK

VIKING · CENTRE

På 900-tallet inneholdt Jorvik mange av myntene i Nord-England. På Coppergate ble to sjeldne jernformer, brukt til å lage mynter med, funnet i et metallarbeiderområde. Blystykker, markert med myntemerke, kan ha hatt rollen som «prøvestykker» for å teste formene, eller de kan ha blitt brukt som kvittering for goder ettersom folk gikk inn og ut av byen.

P15 –

VIKINGVERDENEN

*De reiste fryktløst;
Gikk langt for gull,
Matet ørnen
Ute i øst,
Og døde i sør
I Saracenland*

Runesteinen Gripsholm (ca. 1050)

Vikingetiden var en periode med mye utvikling og forandring.

Vikingene oppdaget mye nytt land, noe som skapte langvarige bånd. Innflytting fra Skandinavia førte til bosettelse i områdespenn fra Russland til Nord-Amerika. Denne kontakten førte til en arv i form av språk, kultur og fysiske gjenstander.

Runer, vikingenes skrivesystem, kan bli sett på steiner i dag og gir oss små biter informasjon. Lengre fortellinger er nedskrevet i annaler og kronikker. Fra sent på 1100-tallet finner vi sagaer som forteller oss om fantastiske hendelser samtidig med innslag av kulturelle og politiske beskjeder.

Språk og stednavn viser påvirkningen av vikingbosettelsen. Moderne engelsk har mange ord som kan spores tilbake til vikingtiden. De fleste stedsnavn i Shetland har skandinavisk opphav, siden mange vikinger flyttet dit.

Nye arkeologiske rester fortsetter å vise hvor og hvordan vikingene reiste og bosatte seg – husene deres, skip, verktøy, våpen, husholdningsgjenstander, klær og handelsgoder maler alle et bilde om den store vikingverdenen.

P16 –

EN KULTURELL SAMMENSMEITING

I England kom vikingene I møte med et anglosaksisk samfunn med et annerledes språk, religion og kultur.

For det meste av tiden fra 866 til 954 var vikingekonger og anglosaksiske erkebiskoper de viktigste menneskene i Jorvik. Ved det høyeste maktnivået eksisterte de to kulturene side om side. Til 1066, etter utvisingen av Eirik Blodøks i 954, kontrollerte engelske konger Jorvik gjennom nøye valgte jarler.

De første vikingene som bosatte seg i Jorvik, var ikke kristne, men de virket til å ha tatt til seg kristendommen veldig fort. I løpet av 900-tallet hadde Jorvik-folket, enten de var skandinaviske eller engelske, utviklet en ny, anglo-skandinavisk kultur som kombinerte begge tradisjonene.

Middleton Cross, en 900-talls gravmarkør, viser denne blandingen av paganske og kristne ideer. En kriger fra vikingtiden og en mytologisk slange har blitt risset inn i et kristent kors.